

A KÁBÍTÓSZERREL VISSZAÉLÉS CONTRA ÁLLAMI BÜNTETŐIGÉNY, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ÚJ PSZICHOAKTÍV SZEREK PROBLÉMAKÖRÉRE

Absztrakt

A kábítószerrel visszaélés jogi szabályozása az állami büntetőigény megjelenésétől kezdve folytonos változáson megy keresztül mivel a jogalkotó hatalomnak időről időre új kihívásokkal kell szembenéznie. Az elmúlt években megjelentek és Európa szerte elterjedtek az úgynevezett új pszichoaktív anyagok, vagy közismertebb nevén a „designer drogok”. Az Európai Unióban, így hazánkban is az eddig ismert hatóanyagoktól eleinte csak kis részben, de már azoktól sokszor teljesen eltérő vegyületek azonosítása nagy problémát jelent a szakemberek számára, továbbá az új típusú pszichoaktív szereknek az egészségre gyakorolt hatása is rendkívül veszélyes és előre nem látható következményekkel jár, ezért velük szemben a büntetőjogi fellépés elengedhetetlen.

Kulcsszavak: kábítószer, kábítószerrel visszaélés, új pszichoaktív szer, designer drogok, állami beavatkozás, büntetőjog, büntető rendelkezések, jegyzékre kerülés, kockázatértékelés

BEVEZETŐ GONDOLATOK

A kábítószerfogyasztás és az azzal összefüggő társadalmi problémák visszaszorítását mindig meghatározott ideológiák, szemléletmódok jellemezték. Az államok ezen elképzelések, tervek alapján próbálkoznak és a mai napig küzdenek a káros szenvedély és annak következményei ellen. Tanulmányomban be kívánom mutatni a kábítószerrel visszaélést meghatározó és a jelenleg elismert fogalmakat, mindezek után pedig a jelenkor megoldatlan problémájával és a jövő kihívásait is magában rejtő új pszichoaktív szerekkel kívánok részletesen foglalkozni.

1. A KÁBÍTÓSZER

Korunk megfogalmazása szerint a drog az angolszász nyelvhasználatban gyógyszert, kábítószerrel jelent. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) által kiadott ajánlás alapján drognak tekintendő minden olyan anyag, amelynek fogyasztása tiltott vagy a nem tiltott anyagok közül veszélyes, visszaélésre alkalmas vagy deviáns. A kábítószereknek a központi idegrendszerre gyakorolt hatása átmeneti élettani, viselkedésbeli elváltozást eredményez. A befolyásolás általában időszakosan, de nem kizárhatóan véglegesen kihathat az agyi működésekre is: az érzékelésre, észlelésre, a helyzetekre adott reakciókra. Az ingerek mesterséges módosítása a külvilág számára azt eredményezi, hogy a pszichoaktív szer hatása alatt állók a megszokottól eltérő magatartásformákat produkálnak.⁹⁸ Egyes kábítószerek megnyugvás érzetet okoznak a fogyasztó számára, más típusú szerek épp ellenkezőleg, fokozzák az emberi teljesítményt vagy megszüntetik a fáradtságérzetet. A drog ezen hatásai mutatják a kábítószer fogyasztók számára a szerfogyasztás előnyös oldalát, ám sokszor nem számolnak tevékenységük következményeivel, amely súlyos egészségkárosodáshoz, torzult személyiséghez, fizikai és pszichikai függőséghez vezethet.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Egészségügyi Világszervezete szerint azok az anyagok, amelyek túlzott fogyasztása nem ellenőrzött gyógyászati célból történik kábítószernek minősülnek. A kábítószerrel fogyasztók között kimutatható, hogy a szerhasználat során gyakran erős vágy keletkezik a szer bevitelére és ezáltal hiányérzet alakul ki bennük, súlyosabb esetben pedig, fizikai megvonási tünetek is jelentkeznek, mely jeleknek a fennállása a dependenciát igazolják, vagyis a szer iránti függőséget.

⁹⁸ FÜLÖP ÁGNES – GRÁD ANDRÁS – MÜLLER MÁRIA: *Droggal és alkohollal összefüggő bűncselekmények*, 2000, HVGORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 29-30.

1.1. A kábítószeres csoportosítása az idegrendszerre gyakorolt hatásuk alapján

Az idegrendszerre gyakorolt hatásuk alapján három csoportba tudjuk sorolni a kábítószereket. Egyrészt megkülönböztetünk nyugtató hatású szereket. Ide tartoznak az ópium és származékai, mint a morfin, heroin, metadon és a máktea. Ezek az anyagok a fizikai érzékenységet és az ingerekre való válaszkészséget csökkentik. A második kategória a stimulánsok csoportja, amelyek az idegrendszer működésére serkentő, izgató hatással bírnak. Ebbe a kategóriába sorolhatók az amfetaminok, a „speed” és a kokain. A harmadik csoportba pedig a hallucinogének tartoznak, amelyek megváltozott tudatállapotot képesek előidézni. Az LSD, a kannabisz félék, és még az extasy is ide sorolandó, annak ellenére, hogy eredendően amfetaminszármazék.

Eredetük szerint is megkülönböztethetjük őket, amely szerint lehetnek természetes eredetűek vagy szintetikus drogok. A természetes eredetű kábítószeresek valóban a természetben megtalálható növényekből kinyert hatóanyaggal rendelkeznek. Léteznek mák eredetűek, kender származékok, kokacserje leveléből származó drogok, kaktuszfélékből kinyert anyagok és pszilocibin gombák. A szintetikus drogokhoz tág értelemben a gyógyszeripar által előállított szerek és az illegális laboratóriumokban gyártott készítmények, az úgynevezett designer drogok tartoznak.⁹⁹

1.2. Visszaélés a kábítószerrel

A visszaélés vagy abúzus fogalom helyett ma inkább a káros szerhasználat megnevezés az elfogadott, ebből kifolyólag a drogok illegális, nem gyógyászati célzatú használata, amely a mentális állapotot megváltoztatja, eltér a társas normáktól, a kultúránktól idegennek minősül.¹⁰⁰

Az elkövetési magatartások csoportosíthatóak, ezáltal tehát megkülönböztetünk:

- a) nem forgalmazási cselekményeket, ide tartozik a termesztés, előállítás, tartás;
- b) forgalmazási cselekményeket, például ilyennek minősül a kínálás, átadás, kereskedés;
- c) előkészületi, bűnsegédi cselekményeket, illetve a cselekmény megvalósulásához anyagi eszközök szolgáltatását, illetve a droggal való visszaélés elkövetését segítő anyagok, berendezések forgalmazását, gyártását;
- d) valamint megkülönböztetjük a kábítószer élvezetéhez történő segítségnyújtást, rábírnai törekvést, amelyet 18. életévét be nem töltött személy sérelmére követnek el.¹⁰¹

1.3. A kábítószer bűnözés

A kábítószer, mint fogalom meghatározásától egyértelműen elkülönül a kábítószer-bűnözés mivolta. LÉVAI MIKLÓS megfogalmazásában így szerepel: „a drogok illegitim használatával összefüggő bűncselekmények gyűjtőfogalma”, melyet három alkategóriába sorolhatunk.

Megkülönböztetünk:

- a) direkt kábítószer-bűnözést, amely magatartás büntetőjogi tényállásba ütközik, ezen kívül
- b) indirekt kábítószer-bűnözést, amelynek célja a kábítószer megszerzésére irányul, amely tovább csoportosítható beszerző bűnözésre és jövedelemszerző bűnözésre.
- c) Az utolsó kategória a következmény-bűnözésbe sorolandó, amikor már a bűncselekmény elkövetése a kábítószer hatása alatt történik, illetve magából a szertől függő életmódból fakad.¹⁰²

2. ÁLLAMI BEAVATKOZÁS SZÜKSÉGESSÉGE

2.1. A kábítószer megítélése a kezdeti időkben

A múlt században viszont, ezek a legitimizált megfogalmazások egyáltalán nem léteztek. Annak idején, amikor az emberiség először találkozott az úgynevezett pszichoaktív szerekkel, teljesen más volt a megítélésük, sőt igazából maga a pszichoaktív szer fogalma sem létezett. Ma már nehéz elképzelni, de bizonyos kultúrákban a növényi eredetű, ma kábítószernek tartott anyagok a XIX. századig a társadalmi közösség által elfogadottnak minősültek, továbbá vallási, gyógyászati és különböző társadalmi funkciókkal is bírtak. Ezekben az időkben a szankcionálás lehetősége és szükségessége még fel sem merült a társadalomban. A primitív népek akkoriban varázsszert itattak a beteggel, akár mulatság vagy olykor a nehéz

⁹⁹ LÉVAI MIKLÓS (szerk.): *Magyar Büntetőjog különös rész*, 2013, Wolters Kluwer CompLex Kiadó, Budapest, 115.

¹⁰⁰ RITTER ILDIKÓ: Drogpolitikai modellek, in *Tanulmányok a kábítószer problémáról*, 2001, Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola, Veszprém, 8.

¹⁰¹ Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény, 282-283.§

¹⁰² RITTER: *i. m.* 7-9.

idők esetén is erős hatású italt ittak és dohányt, illetve ópiumot szívtak. A kábítószer és annak hatásait már az ókori népek is ismerték.¹⁰³ Meglátásom szerint a szerfogyasztás hosszú távú káros hatásait és negatív következményeit már annál kevésbé.

Azonban ez a szemléletmód az idő múlásával rendkívül megváltozott. A kereskedelem fejlődésével, a gyarmatosítással és a tudomány fejlődésével, - kiemelve a vegyészetet- egyre nagyobb mértékben kezdett elterjedni a kábítószer-használat. A társadalom, gazdaság, tudomány fejlődése miatt, a kábító hatású szereknek, a régi időkben elfogadottnak vélt szociális funkciója semmissé vált, értelmét veszítette.¹⁰⁴

Az új világ által megszületett a kábítószerrel való visszaélés fogalma. Azon felismerés által, hogy a szerhasználat nemcsak az egyénre, hanem a társadalomra is veszélyes, megteremtődött a társadalmi beavatkozás szükségessége, amely legfőképp az államon keresztül valósulhatott meg. Az állami büntetőigény megjelenésével a XIX. század végétől, illetve XX. század elejétől fogva szinte minden államban tiltottá váltak a pszichoaktív anyagok.

2.2. Az állami beavatkozás legalapvetőbb feladata

Mindenekelőtt azt kell szem előtt tartania az államnak és a társadalomnak, vagyis célként azt kell kitűznie, hogy a kábítószer-probléma leküzdése, kezelése során alkalmazott módszerek, minél több pozitív hatást okozzanak, vagyis több előnyt szerezzenek, mint amennyi negatív hatás keletkezne a megvalósításuk során. A kábítószerrel való visszaélés problémájának leküzdése során a legfontosabb kívánalom, hogy a szabályozás fent tudja tartani a társadalmi rendet, elkerülve, hogy a veszélyes társadalmi csoportok előnyökhöz jussanak. Fontos kívánalom, hogy a szuverénnek nem szabad azt a hibát elkövetnie, hogy egyfajta látszatot tartson fent a társadalmi rend tökéletes működéséről. Legfőképp azért lenne veszélyes, hiszen ez által látensek, vagyis láthatatlanok maradnának azok az üzenetek, jelzések, amelyeket a szerhasználat elterjedése önmagában hordoz, illetve arra, hogy milyen hiányosságai vannak az éppen aktuális szabályozásnak, illetve, hogy melyek azok a problémás rendelkezések, amelyek nem célra vezetők, és amikén sürgősen változtatni kellene.¹⁰⁵

2.3. A büntetőjog általános feladata és a fellépés szükségessége

A büntetőjog feladata az, hogy a szankció lehetősége által értékeket védelmezzen, amelyek az egyén, az egyének csoportjai, vagy akár az egész társadalom szintjén megjelenhetnek. A jogilag védett értékek jelölik ki a bűncselekmények jogi tárgyait. Ezen tárgyak köre az Alkotmányból, az emberi alapjogokból és más jogterületek szabályozási köréből vezethetők le. Egyes emberi magatartások éppen e védett értékek megsértése által válnak társadalomra veszélyessé. Az okozott sérelemnek az elkövető személyén kívül kell jelentkeznie. Amikor a büntetőjogi szabályozás szükségessége megteremtődött a kábítószer ellen, a jogalkotóknak az alapján kellett mérlegelniük a szabályok megalkotása iránt, hogy a visszaélések sértettek vagy veszélyeztetettek-e valamilyen a büntetőjog rendszerében már védetté nyilvánított jogi tárgyat. Amennyiben a mérleg nyelve a már feljegyzett védelem alatt álló esetek felé billen, akkor a büntetőjognak már nincsen választási lehetősége, hogy fellépjen-e.¹⁰⁶ A mi esetünkben pedig ez védelem alatt álló jogi tárgy a polgárok egészségének védelméhez fűződő társadalmi érdek.¹⁰⁷

3. AZ ÚJ PSZICHOAKTÍV ANYAGGAL VISSZAÉLÉS

Új pszichoaktív anyaggal való visszaélésről a 2012. évi C. törvény a Büntető törvénykönyvről a 184. szakaszában rendelkezik, mely szerint, aki új pszichoaktív anyagot az ország területére behoz, onnan kivisz, vagy azon átszállít, előállít, kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A hatályos büntetőjogi rendelkezések egyik meghatározó eleme az új pszichoaktív anyaggal való visszaélés.¹⁰⁸

Az elmúlt időszakban rendkívül súlyos problémaként terjedt el az úgynevezett „designer drogokkal” való visszaélés, minden megfigyelhető abban, hogy kiugróan megnőtt a főleg interneten forgalmazott új

¹⁰³ <http://www.bunmegelozes.eu/pdf/maffia.pdf>, letöltve: 2020. május. 25.

¹⁰⁴ LÉVAI MIKLÓS: *Kábítószeres és bűnözés*, 1992, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 12-13.

¹⁰⁵ RITTER: *i. m.* 30.

¹⁰⁶ FÜLÖP – GRÁD – MÜLLER: *i. m.* 29.

¹⁰⁷ BELOVICS ERVIN – MOLNÁR GÁBOR MIKLÓS – SINKU PÁL: *Büntetőjog II. Különös rész A 2012. évi C. törvény alapján*, 2012, Hvg Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 123.

¹⁰⁸ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C törvény, 184. §

típusú szerek fogyasztása. A kábítószernek nem minősülő szerek közül a „Spice” elnevezés alatt, füstölőként forgalmazott készítmény megjelenése hívta fel a szakemberek figyelmét leginkább, hogy legális termékeként emberi fogyasztásra nem alkalmas pszichoaktív hatású szintetikus hatóanyagokat tartalmazó szerek kerültek forgalomba. A designer szereket füstölő, fürdősó, porszívó illatosító és ehhez hasonló elnevezésekkel tüntették fel a kereskedők. Ezeket a szereket interneten keresztül, vagy erre szakosodott üzletekben szankció nélkül bárki megvásárolhatta.¹⁰⁹

A legfőbb céljuk az előállítóknak és forgalmazóknak az, hogy a kábítószernek minősülő készítményeknek kémiai szerkezetét megváltoztatva legálisan forgalmazhassák az amúgy az eredeti, tiszta kábítószerrel hatásában szinte megegyező szereket. Ezen jogi kiskapunak a kijátszása azért is félelmetes, mivel az előállítók korlátlanul tudnak kifejleszteni újabbnál újabb szereket.

Az új pszichoaktív szerek felismerése és számon tartása nagy kihívás elé állítja a kábítószerekkel foglalkozó szakembereket. Az eddig ismert hatóanyagoktól eleinte csak kis részben, de már azoktól sokszor teljesen eltérő vegyületek azonosítása komoly feladatot és egyben nagy problémát is jelent. Mindazonáltal az új típusú pszichoaktív szereknek az egészségre gyakorolt hatása rendkívül veszélyes és előre nem látható következményekkel jár, ebből kifolyólag a hatályos büntető kódexünk szankcionálja az azzal való visszaéléseket.¹¹⁰

3.1. A jogszabályi környezet

A 2005. évi XCV. gyógyszer-törvény szolgált számunkra definíciót, amely magyarázatként szolgál a többi kábítószerrel való elkülönültségre. Az 1. szakasz 37. pontja így szól az új pszichoaktív anyagról: „Olyan, a forgalomban újonnan megjelent, gyógyászati felhasználással nem rendelkező anyag vagy vegyületcsoport, amely a központi idegrendszer működésének befolyásolása révén alkalmas a tudatállapot, a viselkedés vagy az érzékelés módosítására, megváltoztatására, és ezért hasonló mértékű fenyegetést jelenthet a közegészségügyre, mint az 1965. évi 4. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a New Yorkban, 1961. március 30-án kelt Egységes Kábítószer Egyezmény mellékletének I. és II. Jegyzékén, az 1979. évi 25. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a pszichotróp anyagokról szóló, Bécsben, az 1971. évi február hó 21. napján aláírt egyezmény mellékletének I. és II. Jegyzékén, vagy a 2. számú mellékletben meghatározott pszichotróp anyagok jegyzékén szereplő anyagok, és erre tekintettel azt az egészségügyért felelős miniszter rendeletében ilyen anyaggá minősítette.”¹¹¹

Az új pszichoaktív anyagok jegyzékét az 55/2014. EMMI rendelet foglalja magában, amely az egyedi vegyületeket és a vegyületcsoportokat egyaránt tartalmazza. Az új pszichoaktív szerekről ezen kívül több jogszabály is rendelkezik. A 66/2012. (IV. 2.) Korm. rendelet a kábítószerekkel és pszichotróp anyagokkal, valamint az új pszichoaktív anyagokkal végezhető tevékenységekről, valamint ezen anyagok jegyzékre vételéről és jegyzékeinek módosításáról az I. melléklet C) jegyzéke tartalmaz szabályozást, amely 2012. április 3-án lépett hatályba. Ezen rendelet határozza meg az új pszichoaktív anyagok bejelentésével, előzetes szakmai értékelésével, listára vételével és kockázatértékelésével kapcsolatos folyamatokat és felelősöket.¹¹²

¹⁰⁹ A Nemzeti Drog Fókuszpont Jubileumi összefoglaló kiadványa: *A kábítószer-helyzet Magyarországon 2004-2014*, 2014, 22.

¹¹⁰ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU: *i. m.* 138.

¹¹¹ Az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról szóló 2005. évi XCV. törvény, 1.§ 37. pont.

¹¹² A kábítószerekkel és pszichotróp anyagokkal, valamint az új pszichoaktív anyagokkal végezhető tevékenységekről, valamint ezen anyagok jegyzékre vételéről és jegyzékeinek módosításáról szóló 66/2012. (IV. 2.) Korm. rendelet.

A korábbi Btk. 2012. március 1-jén hatályba lépett módosításával az új pszichoaktív anyaggal visszaélés bekerült a büntetendő cselekmények közé. Rendelkezés került az új Büntető törvénykönyvbe is, tehát a 2012. évi C. törvényben az „Új Pszichoaktív anyaggal visszaélés” cím alatt találunk ezzel a problémakörrel kapcsolatban rendelkezéseket.¹¹³ A nem új pszichoaktív anyagokról szóló szakaszokhoz képest ezen bűncselekmény esetén enyhébb büntetési tételeket határozott meg a jogalkotó. Eltérés figyelhető meg az egyéb kábítószerkehez viszonyítva, hogy a jelentős mennyiségre vonatkozóan nincs szabályozás. Privilegizált eset a csekély mennyiségre történő elkövetés esetén van, amely az összes anyag esetében 10gramm. Az új pszichoaktív anyag tartását csak akkor rendeli büntetéshez a törvény, amennyiben értéke a csekély mennyiséget meghaladja.¹¹⁴ A 2012. évi II. Szabálysértési törvény 199/B. szakasza szabályozza a csekély mennyiségű korlátot meg nem haladó eseteket. A Szabálysértési törvényben meghatározott szabálysértés miatt az eljárás a rendőrség hatáskörébe tartozik.¹¹⁵

3.2. Jegyzékre kerülés folyamata

A Gyógyszertörvény határozza meg az új szabályozás kereteit. Valamely anyag vagy vegyületcsoport az új pszichoaktív anyagokra vonatkozó információcseréről, kockázatértékelésről és ellenőrzésről szóló 2005. május 10-i 2005/387/IB tanácsi határozat 4. cikk (1) bekezdése szerinti értesítés előzetes szakmai értékelését követően minősíthető új pszichoaktív anyaggá. Az új pszichoaktív anyaggá minősített anyagokat vagy vegyületcsoportokat az egészségügyért felelős miniszter rendeletében állapítja meg. Az előzetes szakmai értékelés során azt vizsgálják, hogy az értesítésben megjelölt anyaggal vagy vegyületcsoporttal kapcsolatban a magyar hatóságok, szakértői intézmények előtt nem ismert-e olyan adat, amely az értesítésben megjelölt anyag vagy vegyületcsoport gyógyászati felhasználására utalna, és amely kizárja, hogy az anyag vagy vegyületcsoport hasonló mértékű fenyegetést jelenthet a közegészségügyre. Az előzetes szakmai értékelést kormányrendeletben kijelölt szakértői szerv végzi: az Országos Addiktológiai Centrum.

Az új pszichoaktív anyaggá minősítést követő egy éven belül el kell végezni az új pszichoaktív anyag kockázatértékelését a kormányrendeletben meghatározott véleményekre figyelemmel, amennyiben azt az Európai Unió Tanácsa vagy az Egészségügyi Világszervezet nem kezdeményezte. A gyógyszerészeti államigazgatási szerv a forgalomba hozatalra engedélyezett kábítószer és pszichotróp anyagot tartalmazó gyógyszerek teljes köréről közhiteles hatósági nyilvántartást vezet.¹¹⁶

3.3. Kockázatértékelés

Az új pszichoaktív anyagok jegyzékén szereplő egyedi vegyületeket a jegyzékre vételüktől számított egy éven belül kockázatértékelésnek kell alávetni. A kockázatértékelés eredményétől függően a vegyületet pszichotróp listára vagy a Korm. rendelet új pszichoaktív anyaggá minősített anyagokról vagy vegyületcsoportokról szóló miniszteri rendeletből áthelyezett anyagok jegyzékére, a „D” listára kell áthelyezni. Az új pszichoaktív anyag minősítése további egy évre meghosszabbítható, amennyiben az egy éven belüli kockázatértékelés lezárásához a szakértői szerv megállapításai szerint nem áll rendelkezésre elegendő adat.

Ha a kockázatértékelés eredményeképp nem állapítják meg a pszichotróp listára vétel feltételeinek való megfelelést, az anyag az új pszichoaktív szerek listáján marad, majd két évente felülvizsgálatot kell tartani a szer tekintetében. Ha új információ merül fel a szerrel kapcsolatban és annak alapján a lehetőség fennáll, pszichotróp listára kell venni.

A kockázatértékelési kötelezettség nem alkalmazandó vegyületcsoportok esetén, melyek mindaddig az új pszichoaktív anyagok jegyzékén maradnak, amíg legalább egy, a vegyületcsoporthoz tartozó anyag teljesíti az előzetes szakmai értékelés feltételeit.

¹¹³ <http://upsz.drogfokuszpont.hu/szabalyozas/>, letöltve: 2020. május 30.

¹¹⁴ A Nemzeti Drog Fókuszpont Jubileumi összefoglaló kiadványa: *i. m.* 16.

¹¹⁵ <http://upsz.drogfokuszpont.hu/szabalyozas/>, letöltve: 2020. május 30.

¹¹⁶ Az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról szóló 2005. évi XCV. törvény, 15.§

4. EURÓPAI UNIÓS SZABÁLYOZÁS

Az Európai Unió erre a ma meghatározó veszélyforrásra válaszul egy háromlépcsős rendszert dolgozott ki és működtet a tagállamok szakértőinek bevonásával, amely az információcsere, a kockázatelemzés és a döntéshozatal során valósul meg. E rendszer működését az Európai Tanács 2005/387/IB Határozata szabályozza. A háromlépcsős rendszer első eleme, az információcsere a Korai jelzőrendszer (Early Warning System) hálózatán keresztül valósul meg.¹¹⁷

4.1. A korai jelzőrendszer (EWS)

A korai jelzőrendszer célja, hogy európai szintű információáramlás valósuljon meg, az újonnan megjelenő anyagokról és azok használati módjáról. Ahhoz, hogy az európai szintű jelzőrendszer működhessen az egyes tagállamokban létrehozott nemzeti hálózatok szükségesek. Nálunk a nemzeti hálózat koordinációs feladatait a Nemzeti Drog Fókuszpont látja el. 2009-ben három 2010-ben öt új hatóanyagról értesítette a hazai hálózat az európai jelzőrendszert. A probléma súlyosbodását mutatja, hogy 2012-ben 42-re nőtt a hazai bejelentések száma. Európai szinten a legtöbb esetben szintetikus kannabinoidokkal kapcsolatban érkezett jelentés.¹¹⁸

4.2. 2018. évi Európai kábítószer jelentés

Az Európai Unió kábítószerügyi ügynöksége (a továbbiakban: EMCDDA) a 2018. évi Európai kábítószer-jelentésében megvizsgálta az új pszichoaktív anyagokkal kapcsolatos kihívásokat is. Kevesebb új pszichoaktív anyag került felderítésre, de több a bizonyíték ártalmas hatásukról. A jelentésből kitűnik, hogy az új pszichoaktív szerek Európában még mindig komoly szakpolitikai és közegészségügyi problémát jelentenek. A nemzetközi kábítószer-ellenőrzés alatt nem álló új pszichoaktív szerek közé az anyagok széles köre tartozik, köztük a szintetikus kannabinoidok, opioidok, katinonok és benzodiazepinek.

2017-ben 51 új pszichoaktív szert jelentettek az Európai Unió korai előjelző rendszere (EWS) felé, ami körülbelül heti egy új anyagot jelent. Bár az újonnan forgalomba kerülő szerek éves összesített száma alacsony a csúcspontokhoz képest – 2015-ben 98, 2014-ben 101 –, a forgalomban lévő szerek száma továbbra is magas. 2017 végéig az EMCDDA több mint 670 új pszichoaktív szert kísért figyelemmel. Az új szintetikus kannabinoidokhoz és az új szintetikus opioidokhoz kapcsolódó egészségügyi ártalmak — köztük az akut mérgezések és a halálesetek — arra késztették az EMCDDA-t, hogy mindaddig példa nélküli, kilenc kockázatértékelést végezzen el 2017-ben.

Az új szintetikus kannabinoidok, amelyekből 2008 óta 179-et derítettek fel az EMCDDA által figyelemmel kísért legnagyobb vegyianyag csoport. Ezek a gyakran „növényi dohánykeverékként” értékesítésre kerülő anyagok voltak 2016-ban a leggyakrabban lefoglalt új pszichoaktív szerek, kicsivel több mint 32 000 lefoglalást jelentettek, amely az ügynökséghez tett bejelentett lefoglalásoknak majdnem a felét tette ki.

Gyakori manapság, hogy magas hatóanyag-tartalmú, új szintetikus opioidokat kutatnak fel (különösen fentanilszármazékokat), amelyek a természetes eredetű opiátok, például a heroinnak és a morfinnak a hatásait próbálják elérni. Nem ritka, hogy új megjelenési formában, például orrspray-ben hozzáférhetőek, illetve tiltott drokként vagy azokkal, például heroinnal vagy kokainnal keverve kerülnek forgalomba. 2009 óta összesen 38 új szintetikus opioidot derítettek fel az európai kábítószer-piacon. 2017-ben tíz új fentanilszármazékot jelentettek be az EMCDDA-n keresztül, amelyek közül ötről készítettek kockázatértékelést

A mennyiség tekintetében összességében továbbra is túlsúlyban vannak a hagyományos, kábítószerpiacok, de az online piacok egyre nagyobb jelentőséggel bírnak, ami új kihívást jelent a kábítószer-ellenőrzési intézkedések terén. Egy nemrégiben készült EMCDDA–Europol tanulmány több mint 100 globális „dark net” piacot azonosított, amelyeken a vásárlások körülbelül kétharmada kábítószerrel kapcsolatos. A látható web és a közösségi média is egyre nagyobb jelentőségűnek tűnik, különösen, ami az új pszichoaktív szerek kínálatát és a gyógyszerekhez való hozzáférést illeti.

¹¹⁷ <http://upsz.drogfokuszpont.hu/szabalyozas/>, letöltve: 2020. május 30.

¹¹⁸ A Nemzeti Drog Fókuszpont Jubileumi összefoglaló kiadványa, *i. m.* 20.

Az ügynökség azokat a növekvő egészségügyi és biztonsági problémákat is vizsgálta, amelyeket az új pszichoaktív szerek börtönben történő használata okoz. A tanulmány állítása szerint az új pszichoaktív szerek használata és az ezekkel kapcsolatos ártalmak jelenleg új kihívást jelentenek az európai börtönrendszer számára. A börtönökben való visszaéléseknek fontos mozgatórugója, hogy ezen szerek könnyen csempészhetőek, például cseppfolyósítva és papírra vagy textilekre permetezve, illetve a szerhasználat a drogteszteken nehezen kimutatható.¹¹⁹

ZÁRÓ GONDOLATOK

A kábítószeres a civilizációra, ezáltal a társadalomra, így hazánkra is veszélyt jelentenek. Mint minden állam úgy a miénk is megpróbálta kezelni és küzde a mai napig a kábítószerrel való visszaélések kezelésével. Míg kezdetekben az erkölcsi és vallási szabályok voltak azok, amelyek korlátozni tudták a szerhasználatot addig a nyugati civilizációban egyre kevésbé tudtak érvényesülni eme normák. Az államnak kellett megtettesítenie a fő kontroll személyét.¹²⁰ A XIX. században meg is kezdődött a mai napig tartó küzdelem, amely az idők folyamán rengeteg tapasztalatszerzéssel járt. A majd másfél évszázada tartó harc során egyértelművé vált, hogy a kérdés nem kezelhető csupán a büntetőjogszabályok által. A büntetőjogi szankcióknak fontos szerepe lehet, de csak akkor, amikor már nincs más alternatív út a társadalmi probléma kezelésére. Fontos itt utalni egyik fő büntetőjogi alapelvre az ultima ratio, azaz a végső eszköz jellegre.

Bár néhány év alatt igen komoly ellenőrzési rendszert vezettek be az európai unióban, ezáltal hazánkban is, mégsem lehet kijelenteni, hogy a probléma megoldásra került volna. A büntetőjogszabályok alkalmazása az új pszichoaktív szerekkel kapcsolatban igencsak szükségszerű, de még mondhatni, hogy gyerekcipőben jár. A büntetőjogi tényállást megvalósító személyek ugyanis mindent elkövetnek azért, hogy megtalálják a kiskapukat, hogy cselekményük a törvénysértés határain kívül maradjon. Nem is beszélve a designer drogok minden eddigi szernél súlyosabb egészségkárosító hatásáról, amely képes az emberi szervezetet teljesen leépíteni. A szakemberek folyamatosan dolgoznak a probléma megfelelő kezelési módszerein, de sajnos eddig még nem sikerült megalkotni az igazán hatékony eszközöket, amelyekkel gyökerestül felszámolnák az új pszichoaktív szerek által okozott elkeserítő helyzetet.

A XX. század végére kétféle szemléletmód alakult ki a kábítószerhelyezethez való hozzáállás alapján. A mindent tiltó, absztinenciát valló és büntetni vágyó konzervatív megközelítés, másrészt pedig a liberális hozzáállás, amely a megelőzést és az ártalomcsökkentést tartja szem előtt. Valójában azonban nem lehet a kettő között választani. Egyik irány sem jó vagy rossz. A helyes megoldást mindig a pillanat szüli, az elvek közötti lavírozás lehet a célravezető. Nem oldható meg a droghelyzet egy szerv döntése és működése alapján, hanem komoly együttműködésre van szükség. Az állami szerepvállalásnak:

- a) a jogi szabályozás
- b) a bűnüldözés és igazságszolgáltatás
- c) a megelőzés és felvilágosítás az oktatás által
- d) az egészségügyi kezelés
- e) és az epidemiológia keretében kell megvalósulnia.

A probléma sokoldalúsága miatt elengedhetetlen, hogy az állami szervek összehangolt munkát végezzenek a nemzeti drogstratégiát követve.¹²¹ A siker elérése érdekében szüksége van továbbá az államnak a civil közösségek segítségére is.

Az állami főhatalomnak tehát nem csak joga a kábítószer-problémát kezelni, hanem kötelessége is az egyéni és társadalmi értékek védelme érdekében. A probléma visszaszorításához minden olyan eszközt alkalmaznia kell, amely a szükségesség és arányosság elve alapján célravezető és előremutató.

¹¹⁹ EMCDDA: a 2018. évi Európai kábítószer-jelentés (elérhető: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/8906/HighlightsEDR2018_HU_Final_web.pdf, letöltve: 2020. június 14.)

¹²⁰ ERŐSS LÁSZLÓ – NÁDORI GERGELY – VEÉR ANDRÁS: *Alternatív drogstratégia*, 2000, Animula Kiadó, Budapest, 90.

¹²¹ Uo. 91.

FORRÁSJEGYZÉK

Felhasznált irodalom

- [1.] BELOVICS ERVIN – MOLNÁR GÁBOR MIKLÓS – SINKU PÁL: *Büntetőjog II. Különös rész A 2012. évi C. törvény alapján*, 2012, Hvg orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.
- [2.] ERŐSS LÁSZLÓ – NÁDORI GERGELY – VEÉR ANDRÁS: *Alternatív drogstratégia*, 2000, Animula Kiadó, Budapest.
- [3.] FÜLÖP ÁGNES – GRÁD ANDRÁS – MÜLLER MÁRIA: *Droggal és alkohollal összefüggő bűncselekmények*, 2000, HVGORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest.
- [4.] LÉVAI MIKLÓS: *Kábítószeres és bűnözés*, 1992, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- [5.] LÉVAY MIKLÓS (szerk.): *Magyar Büntetőjog különös rész*, 2013, Wolters Kluwer CompLex Kiadó, Budapest.
- [6.] RITTER ILDIKÓ: Drogpolitikai modellek, in *Tanulmányok a kábítószer problémáról*, 2001, Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola, Veszprém.
- [7.] A Nemzeti Drog Fókuszpont Jubileumi összefoglaló kiadványa: *A kábítószer-helyzet Magyarországon 2004-2014*, 2014.

Felhasznált jogforrások

- [1.] Az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról szóló 2005. évi XCV. törvény.
- [2.] A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény.
- [3.] A Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C törvény.
- [4.] A kábítószerekkel és pszichotróp anyagokkal, valamint az új pszichoaktív anyagokkal végezhető tevékenységekről, valamint ezen anyagok jegyzékre vételéről és jegyzékeinek módosításáról szóló 66/2012. (IV. 2.) Korm. rendelet.

Felhasznált internetes források

- [1.] <http://www.bunmegelozes.eu/pdf/maffia.pdf>, letöltve: 2020. május. 25.
- [2.] <http://upsz.drogfokuszpont.hu/szabalyozas/>, letöltve: 2020. május 30.
- [3.] EMCDDA: a 2018. évi Európai kábítószer-jelentés (elérhető: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/8906/HighlightsEDR2018_HU_Final_web.pdf, letöltve: 2020. június 14.)